

УДК 371.134:373.3:504

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-3-36>**Інна СЯСЬКА,***orcid.org/0000-0002-6096-1335**доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри біології, здоров'я людини та фізичної терапії
Рівненського державного гуманітарного університету
(Рівне, Україна) syaskainna@gmail.com*

СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ТЕОРІЇ І ПРАКТИЦІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

У статті розглядаються проблеми, присвячені розбудові національної системи вищої освіти для сталого розвитку. Проаналізовано міжнародні й державні нормативні документи, що регулюють впровадження концепції сталого розвитку в систему вищої освіти України. Одним із провідних принципів державної політики у сфері вищої освіти є підготовка конкурентноспроможних професіоналів соціальної, економічної та екологічної сфер суспільного життя, здатних реалізовувати завдання відбудови України у післявоєнний час на засадах сталого розвитку. Запропоновано власне трактування поняття «освіта для сталого розвитку». Встановлено функції, які покладаються на освіту сталого розвитку: аксіологічна і знаннєво-прикладна, та визначено стратегічні і тактичні завдання для їхньої реалізації. Розглянуто стан впровадження Глобальної програми дій з освіти в інтересах сталого розвитку, розробленої ЮНЕСКО, у теорію і практику вищої школи України. Проаналізовано Стандарти для бакалаврського та магістерського рівнів вищої освіти різних галузей і спеціальностей, затверджені МОН України, щодо розгляду питань з проблем досягнення сталого розвитку. Встановлено пріоритетність професійної підготовки вчителів і викладачів закладів передвищої і вищої освіти для реалізації завдань освіти для сталого розвитку. Запропоновано включити до змісту освітньо-професійних програм магістерського рівня вищої освіти, які передбачають присвоєння професійної кваліфікації вчителя або викладача, обов'язковий освітній компонент, присвячений розгляду теоретичних і прикладних засад сталого розвитку. Представлено програму навчальної дисципліни «Концепція сталого розвитку», її мету, завдання й очікувані результати навчання. Зміст програми складається з двох модулів: «Теоретично-концептуальні засади та глобальні цілі сталого розвитку» та «Стратегічна роль освіти в реалізації концепції сталого розвитку». Визначено роль освіти для сталого розвитку у формуванні системи компетентностей майбутнього педагогічного працівника.

Ключові слова: *сталий розвиток, вища освіта, освіта для сталого розвитку, Стандарт вищої освіти, освітньо-професійна програма, майбутній вчитель, викладач.*

Inna SIASKA,*orcid.org/0000-0002-6096-1335**Doctor of Sciences, Associate Professor;
Professor at the Department of Biology, Human Health and Physical Therapy
Rivne State University for the Humanities
(Rivne, Ukraine) syaskainna@gmail.com*

STATE OF IMPLEMENTATION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IDEAS IN THE THEORY AND PRACTICE OF THE HIGHER EDUCATION

The article examines the issues related to the development of the national system of higher education for sustainable development. International and state regulatory documents regulating the implementation of the concept of sustainable development in the higher education system of Ukraine were analyzed. One of the leading principles of state policy in the field of higher education is the training of competitive professionals in the social, economic and environmental spheres of public life, who are able to implement the task of rebuilding Ukraine in the post-war period on the basis of sustainable development. A proper interpretation of the concept of «education for sustainable development» is proposed. The functions that rely on the education of sustainable development are established: axiological and knowledge-applied, and strategic and tactical tasks for their implementation are defined. The state of implementation of the Global Action Program on Education in the Interest of Sustainable Development, developed by UNESCO, into the theory and practice of higher education in Ukraine is considered. The Standards for bachelor's and master's levels of higher education of various fields and specialties, approved by the Ministry of Education and Science of Ukraine, regarding consideration of issues related to the achievement of sustainable development were analyzed. The priority of professional training of teachers and lecturers of pre-higher and higher education institutions to implement the tasks of education for sustainable development has been established. It is proposed to include in the content of educational and professional programs of the master's level of higher education, which provide for the assignment of the professional qualification of a teacher

or lecturer, a mandatory educational component devoted to the consideration of the theoretical and applied principles of sustainable development. The program of the study discipline «Concept of Sustainable Development» its purpose, tasks and expected learning outcomes is presented. The content of the program consists of two modules: «Theoretical and conceptual foundations and global goals of sustainable development» and «Strategic role of education in the implementation of the concept of sustainable development». The role of education for sustainable development in the formation of the competence system of the future pedagogical worker is defined.

Key words: sustainable development, higher education, education for sustainable development, Standard of higher education, educational and professional program, future teacher, lecturer.

Постановка проблеми. Ідеї сталого розвитку, які були закладені в Порядку денному на ХХІ століття (Ріо-де-Жанейро, 1992) та в Плані реалізації рішень Всесвітнього саміту ООН зі сталого розвитку (Йоганнесбург, 2002), знаходять своє відображення в загальних концепціях розвитку багатьох країн світу і, зокрема, України. Очевидно, що під час перебування держави у воєнному стані, ці питання відтермінуються, тим не менше вони не втрачають своєї актуальності у контексті розроблення стратегічних завдань повернення до мирного життя й оновлення економіки та усунення тих руйнівних негативних наслідків військових дій, яких зазнало населення, господарство і природне середовище нашої країни. Відтак постає потреба у підготовці висококваліфікованих професіоналів соціальної, економічної та екологічної сфер суспільного життя, здатних реалізувати завдання відбудови України у післявоєнний час на засадах сталого розвитку. Отже, потребують глибокого аналізу та удосконалення зміст освітньо-професійних програм підготовки майбутніх фахівців різних галузей з метою формування як теоретичних знань, так і практичних вмінь здобувачів вищої освіти щодо застосування принципів і засад сталого розвитку у майбутній професійній діяльності.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Розроблені й прийняті на сьогоднішній день документи, які детермінують завдання з досягнення стратегічних цілей розвитку України у довгостроковій перспективі («Проект Стратегії сталого розвитку України до 2030 року» та «Національний план дій до 2020 року по впровадженню Стратегії»), стосуються передусім чотирьох сфер суспільної діяльності: реформування економіки (в контексті структурних змін в галузі промисловості, зеленої енергетики й агропромислового комплексу, в розбудові транспортної інфраструктури, заснованих на дотриманні принципів збалансованого використання природних ресурсів та збереження довкілля); забезпечення права громадян на життя в безпечному навколишньому середовищі; розвиток соціальної сфери (гарантування держави рівних можливостей та прав на працю, якісну освіту й охорону здоров'я, соціальне забез-

печення), а також соціально-економічний розвиток територіальних громад та управління ними органами місцевого самоврядування під контролем громадськості з урахуванням регіональних особливостей умов і ресурсів для збалансованого природокористування.

Актуального значення у досягненні цілей сталого розвитку набуває екологізація взаємовідносин у системі «Природа – людина – суспільство», в якій провідну роль відграє освіта і наука. Так, у 2000 році українськими науковцями було запропоновано модель багаторівневої освіти для сталого розвитку, яка охоплює всі групи населення і зміст якої спрямований на становлення системи знань про природне середовище, природні ресурси, місце людини в природі та її зв'язки з нею; виховання екологічно свідомих громадян, набуття ними комунікаційних і підприємницьких навичок для здійснення екологічно безпечної діяльності в довіллі та розвиток ціннісної та інтелектуальної сфери особистості, здатність виявляти емпатію до природних об'єктів, уміння передбачати наслідки своєї поведінки у навколишньому середовищі та в суспільному житті з урахуванням пріоритетності цілей і завдань сталого розвитку (Дробноход та ін., 2000).

Проте на той час не було відповідної нормативної бази для впровадження цієї моделі в систему освіти. З прийняттям проекту Національної концепції переходу до сталого розвитку та Стратегії сталого розвитку України-2020 (Стратегія сталого розвитку України-2020, 2015) стало можливим впровадження принципів та ідей сталого розвитку в освіті, що відображено у Законі України «Про освіту». Так, у цьому документі чітко окреслено, що «Метою освіти є ... виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, ... підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» (Про освіту: Закон України, 2017). Разом з тим одним із принципів державної політики у сфері вищої освіти є підготовка конкурентноспроможних фахівців різних галузей для забезпечення сталого розвитку суспільства (Про

вищу освіту: Закон України, 2016). Таким чином, на освіту покладається важлива місія з формування покоління свідомих громадян своєї держави, здатних реалізовувати цілі сталого розвитку суспільства як у повсякденному житті, так і в професійній діяльності за умов самовдосконалення та прагнення до навчання впродовж життя. І якщо завданням загальної середньої освіти у цьому контексті постає формування певної бази екологічних знань, закладання основ становлення екоцентричного екологічного світогляду й свідомості особистості, то на фахову передвищу і вищу освіту припадає тягар саме практичного впровадження постулатів сталого розвитку природи і суспільства у сферу підготовки здобувачів освіти до майбутньої професійної діяльності, незалежно від того, до якої галузі господарства вона належить.

Теоретико-прикладні аспекти та психолого-педагогічні підходи щодо впровадження принципів сталого розвитку в процес професійної підготовки в закладах вищої освіти розробляли В. М. Боголюбов, О. І. Бондар, Ф. В. Вальвач, М. З. Згуровський, М. О. Клименко, І. М. Коренева, Л. Б. Лук'янова, Г. Б. Марушевський, Л. Г. Мельник, О. І. Пометун, Т. В. Тимочко, В. Є. Хаустова та ін. Проте більшість наукових пошуків стосуються процесу підготовки майбутніх фахівців обмеженого числа спеціальностей: інженерів-екологів у сфері економіки природокористування й енергетичного менеджменту та частково фахівців публічного управління й учителів.

Мета статті: на основі міжнародних законодавчо-правових засад переходу суспільства до сталого розвитку визначити зміст та функції освіти для сталого розвитку, проаналізувати діючі нормативні документи, які регулюють освітню діяльність вищої школи України, щодо реалізації в них принципів та ідей сталого розвитку, запропонувати приклади їх практичного втілення у професійній підготовці педагогічних кадрів.

Виклад матеріалу. Існування суспільного запиту на реалізацію імперативів концепції сталого розвитку в усіх галузях соціально-економічної діяльності зумовлює незаперечну актуальність проблеми розбудови національної системи освіти для сталого розвитку, особливо сучасної вищої школи. Аналізуючи матеріали Всесвітньої конференції ООН з проблем сталого розвитку, що проходила в Японії в 2014 році, можна дійти висновку про надання провідного значення освіти як невід'ємного складника поступального розвитку суспільства і чинника, який визначає превалювання екологічних знань, помножених на ціннісні, морально-етичні принципи ставлення

до довкілля та їх перетворення у світоглядні переконання щодо ведення способу життя, поведінки і професійної діяльності, сумісні з постулатами сталого розвитку. З цього приводу О. І. Пометун влучно зазначила, що «Освіта є передумовою та водночас пріоритетним засобом досягнення сталого розвитку» (Пометун та ін., 2015: 18).

Відтак, під поняттям «Освіта для сталого розвитку» ми розуміємо систему багаторівневої формальної і неформальної освіти, що охоплює всі вікові верстви населення та має на меті формування екоцентричного екологічного світогляду й свідомості особистості як детермінантів набуття необхідних компетентностей для виявлення і вирішення проблем соціальної, економічної та екологічної сфер на засадах пріоритетності морально-етичних цінностей у ставленні до природи й соціуму та ведення збалансованого природокористування, починаючи на рівні територіальних громад й закінчуючи міждержавним рівнем. Таким чином, на систему освіти для сталого розвитку (ОСР) покладаються дві основні функції:

Аксіологічна функція полягає в реалізації стратегічного завдання – формування в здобувачів освіти системи цінностей та морально-етичних підходів у ставленні до суспільства і природи як соціокультурної основи для становлення громадянина своєї держави з розвиненим почуттям відповідальності за свою поведінку, наслідки діяльності і ведення певного способу життя.

Знаннево-прикладна функція покликана дати відповідь на триєдиний комплекс питань стосовно переходу суспільства на шлях сталого розвитку: *знати що* таке сталий розвиток та фактори, які його визначають; *знати навіщо*, – в яких сферах суспільної діяльності слід запроваджувати політику обмеження та розвивати перспективні галузі для досягнення цілей сталого розвитку та *знати як* практично це втілювати на різних рівнях соціально-економічної системи, починаючи від локальної та закінчуючи світовою. Отже, перед освітою стоїть подвійне тактичне завдання, яке з одного боку полягає у підготовці фахівців, здатних реалізовувати зазначені цілі, а з іншого – кваліфікованих педагогічних кадрів, підкованих з питань сталого розвитку, які здійснюють цю підготовку в закладах професійної, фахової передвищої і вищої освіти, а також в закладах загальної середньої освіти. Тому їхня професійна підготовка набуває першочергового значення.

Згідно з Дорожньою картою Глобальної програми дій з освіти в інтересах сталого розвитку, розробленої ЮНЕСКО для планування і реалізації діяльності на всіх рівнях і формах освіти, дво-

єдиний концептуальний підхід з її впровадження передбачає інтеграцію принципів і засад сталого розвитку в усі програми навчання та власне інтеграцію освіти в процес сталого розвитку (Roadmap for Implementing the Global Action Programme on Education for Sustainable Development UNESCO, 2014: 14). На нашу думку, реалізацію цього підходу слід починати саме з вищої педагогічної освіти, оскільки викладачі й учителі є тими провідниками змін, які через освітні інструменти здатні сформувавши не лише базу знань для досягнення цілей сталого розвитку, а й систему ціннісних орієнтацій, поглядів та світоглядних установок різних вікових і соціальних груп населення. Таким чином, наріжним каменем для виконання функцій ОСР постає соціокультурна місія вищої школи, а саме теорія і практика професійної підготовки майбутніх вчителів і викладачів, побудована на ідеях концепції сталого розвитку.

Проаналізувавши Стандарти вищої освіти різних галузей і спеціальностей, затверджені МОН України, ми дійшли висновку, що в тій чи іншій мірі питання з проблем досягнення сталого розвитку в них розглядаються (Стандарти вищої освіти, 2018–2022). Зокрема, це стосується здебільшого Стандартів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, де у змісті загальних компетентностей, якими має оволодіти здобувач освіти, наголошується про необхідність формування здатності «реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні». Разом з тим у Стандартах другого (магістерського) рівня вищої освіти, які передбачають підготовку як професіоналів тієї чи іншої сфери суспільної діяльності, так і викладачів закладів вищої освіти з відповідної спеціальності, ця проблематика не висвітлюється (за винятком спеціальностей галузі знань «Природничі науки»). Тобто, здобувши рівень бакалавра, майбутній фахівець в результаті сформованих загальних компетентностей має світоглядні орієнтири щодо необхідності сталого розвитку природи і суспільства, проте не знає як застосовувати ці знання для вирішення екологічних проблем й збалансованого природокористування в межах своєї професійної діяльності. Тому розгляд питань дотримання засад сталого розвитку в певній професійній галузі видається не тільки доречним, а й актуальним й потребує включення в Стандарти вищої освіти для магістерського рівня, але вже з урахуванням специфіки певної спеціальності. Крім того частина випусни-

ків магістерських програм отримують кваліфікацію викладача, отож повинні володіти фаховим компетентностями для того, щоб пропонувати певні рішення переходу суспільства до сталого розвитку.

Повертаючись до питання важливості професійної підготовки педагогів для реалізації завдань ОСР, варто відзначити, що Стандарти бакалаврського рівня вищої освіти саме спеціальностей освітянської галузі у контексті формування відповідної компетентності нічим не відрізняються від інших. Позитивно у цьому сенсі вирізняється Стандарт спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) для магістрів, чи не єдиний, де проблематика сталого розвитку представлена у програмних результатах навчання, що відповідають знанневому дескриптору Національної рамки кваліфікацій: «Знати на рівні новітніх досягнень основні концепції сталого розвитку суспільства, освіти і методології наукового пізнання у сфері професійної освіти» (Стандарт вищої освіти спеціальності 015, 2020: 9).

Своєю чергою відсутність Стандартів вищої освіти зі спеціальності 014 Середня освіта ставить відкритим питання стосовно впровадження ідей сталого розвитку в освітньо-професійні програми підготовки майбутніх вчителів, а їхнє втілення залишається на відповідальності гарантів. Тоді як існує соціальний запит на підготовку вчителя Нової української школи, здатного формувати ключові компетентності в підростаючого покоління, однією з яких є екологічна грамотність і здорове життя: «уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини» (Концепція Нової української школи, 2016: 12). Проте для того, щоб реалізувати це завдання, яке постало перед вищою педагогічною освітою, необхідно спочатку забезпечити відповідну підготовку майбутніх учителів з сформованими знаннями про засади сталого розвитку, вміннями їх застосовувати в освітньому процесі та стійкими ціннісними орієнтаціями в дотриманні принципів сталого розвитку в професійній і повсякденній діяльності.

З цією метою доцільно включити до змісту освітньо-професійних програм магістерського рівня вищої освіти, які передбачають присвоєння професійної кваліфікації вчителя або викладача закладу передвищої і вищої освіти, обов'язковий освітній компонент, присвячений розгляду теоретичних і прикладних засад сталого розвитку. Нами розроблена дисципліна «Концепція сталого

розвитку», яку впроваджено в практику вищої школи для професійної підготовки майбутнього педагога. У процесі розроблення дисципліни передусім керувалися Професійним стандартом вчителя закладу загальної середньої освіти, у якому серед кваліфікаційних вимог чітко зазначено, що вчитель має знати зміст нормативних актів міжнародного та національного законодавства щодо цілей сталого розвитку та вміти використовувати визначені ними підходи в освітньому процесі з метою розкриття потенціалу учнівської молоді і педагогічного колективу для вирішення і подолання екологічних проблем місцевої громади, регіону, країни (Професійний стандарт вчителя ЗСО, 2020:18).

Основними завданнями вивчення дисципліни «Концепція сталого розвитку» є:

- Сформувати у здобувачів вищої освіти стійкі знання про сталий розвиток.
- Навчити студентів комплексно підходити до вивчення актуальних проблем подолання екологічної кризи й сталого розвитку суспільства.
- Ознайомити студентів із стратегіями впровадження принципів сталого розвитку в економічній і соціальній сферах суспільної діяльності та в збереженні довкілля.
- Розкрити роль освіти для сталого розвитку у формуванні системи компетентностей майбутнього вчителя та реалізації базових принципів Нової української школи.

Програма навчальної дисципліни складається з двох змістових модулів. У першому модулі «Теоретично-концептуальні засади та глобальні цілі сталого розвитку» передбачено вивчення таких тем:

1. Історичні передумови та теоретичні засади формування концепції сталого розвитку.
2. Теоретичне і прикладне обґрунтування екологічних, соціальних й економічних складових сталого розвитку та їх нормативно-правове регулювання. Індикатори сталого розвитку.
3. Ключові завдання і глобальні цілі сталого розвитку.
4. Принципи сталого розвитку та можливості їх реалізації на різних ієрархічних рівнях. Фактори ризику сталого розвитку.
5. Впровадження стратегії сталого розвитку в Україні та інструменти її реалізації. Індекси сталого розвитку та їх оцінювання.

Другий змістовий модуль «Стратегічна роль освіти в реалізації концепції сталого розвитку» містить теми:

1. Політика в галузі освіти для сталого розвитку. Система освіти для сталого розвитку. Концеп-

ція розвитку педагогічної освіти. Зміст та структура формальної і неформальної освіти.

2. Основні напрями реалізації базових принципів сталого розвитку в освіті України. Етапи і зміст освіти для сталого розвитку в дошкільній, загальній середній, професійно-технічній, передвищій і вищій, позашкільній і післядипломній освіті.

3. Роль освіти для сталого розвитку у формуванні системи компетентностей майбутнього вчителя (громадянської, екологічної, здоров'язбережувальної, інклюзивної та підприємницької компетентності).

4. Реалізація ідей ОСР в концепції Нової української школи (НУШ). Реалізація наскрізних ліній НУШ: «Екологічна безпека і сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність» засобами освіти для сталого розвитку.

5. Екологічна освіта і виховання як основа освіти для сталого розвитку. Сучасні форми, методи і засоби формування екологічної компетентності школярів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі повинні сформувати глибокі міцні і системні знання з усього теоретичного курсу, а саме: знати: історичні передумови формування концепції сталого розвитку, теоретичні засади та особливості її впровадження, соціально-економічні й екологічні аспекти та загрози сталого розвитку на різних ієрархічних рівнях: від всесвітнього до локального; розуміти стратегічну роль освіти в реалізації концепції сталого розвитку. Вміти аналізувати актуальні проблеми сучасності у контексті сталого розвитку, встановлювати їх причинно-наслідкові зв'язки, визначати шляхи оптимізації природокористування певних територій. Застосовувати принципи освіти для сталого розвитку у професійній діяльності вчителя, реалізовувати їх відповідно до положень концепції Нової української школи (Сяська, 2020).

Висновки. Отже, освіта для сталого у першу чергу передбачає інтеграцію теоретичних засад і прикладних питань сталого розвитку суспільства і природи в освітньо-професійні програми підготовки педагогічних і науково-педагогічних працівників з метою нарощування їхнього потенціалу для освітньої діяльності з навчання і виховання учнівської молоді, викладання фахових дисциплін у професійній підготовці у системі передвищої і вищої освіти, а також у питаннях проведення наукових пошуків з цієї проблематики та їх координування. Як необхідну ланку ОСР, розглядаємо актуалізацію післядипломної освіти педагогічних

кадрів для підвищення їхньої кваліфікації у відповідності з концепцією сталого розвитку, а також підвищення ролі неформальної освіти для забезпечення можливостей навчатися впродовж усього життя і для всіх. Подальшого розроблення потре-

бують науково-методичні підходи до створення програм для проведення професійно-орієнтованих курсів, семінарів, тренінгів та запозичення міжнародного досвіду щодо переходу суспільства до збалансованого споживання і виробництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дробноход М. І., Вольфач Ф. В., Івашенко С. Г. Концептуальні основи формування екологічного мислення та здібностей людини будувати гармонійні відносини з природою: колективна монографія. Київ: МАУП, 2000. 76 с.
2. Пометун О. І., Бондарук І. П., Жирська Г. Я. та ін. Підготовка вчителів до викладання питань сталого розвитку. Навчально-методичні матеріали для викладачів вищих педагогічних навчальних закладів та системи післядипломної педагогічної освіти: Посібник / за ред. О. І. Пометун. Київ: Педагогічна думка, 2015. 120 с.
3. Програма дій «Порядок денний на 21 століття» / пер. з англ.: ВГО «Україна. Порядок денний на 21 століття». Київ: Інтелсфера, 2000. 360 с.
4. Концептуальні засади реформування середньої освіти: Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 28.12.2022).
5. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12#Text> (дата звернення: 22.08.2022).
6. Про вищу освіту: Закон України. URL: <http://fedmet.org/analytics/zakon-ukraini-pro-vishhu-osvitu/> (дата звернення: 22.08.2022).
7. Професійний стандарт вчителя закладу загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profstandart-vchitelya-pochatkovih-klasiv-vchitelya-zakladu-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i-vchitelya-z-pochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 23.08.2022).
8. Стандарти вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti> (дата звернення: 16.08.2022).
9. Стандарт вищої освіти. Спеціальність 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) другого (магістерського) рівня. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/11/20/015_profesiyna_osvita_mahistr.pdf (дата звернення: 28.12.2022).
10. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 16.08.2022).
11. Сяська І. О. Концепція сталого розвитку: анотація навчальної дисципліни. URL: https://www.rshu.edu.ua/images/vibir_disc/2020_2021/vd_kbzltft_20_21_01.pdf (дата звернення: 22.12.2022).
12. Roadmap for Implementing the Global Action Programme on Education for Sustainable Development UNESCO. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000230514/PDF/230514eng.pdf.multi> (дата звернення: 23.08.2022).

REFERENCES

1. Drobnokhod M. I., Volfach F. V., Ivashchenko S. H. Kontseptualni osnovy formuvannya ekolohichnoho myslennia ta zdibnostei liudyny buduvaty harmoniini vidnosyny z pryrodou: kolektyvna monohrafiia [Conceptual foundations of the formation of ecological thinking and human abilities to build harmonious relations with nature: a collective monograph]. Kyiv: MAUP, 2000. 76 p. [in Ukrainian].
2. Pometun O. I., Bondaruk I. P., Zhyska H. Ya. ta in. Pidhotovka vchyteliv do vykladannia pytan staloho rozvytku. Navchalno-metodychni materialy dlia vykladachiv vyshchychk pedahohichnykh navchalnykh zakladiv ta systemy pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity: Posibnyk [Teacher training for teaching sustainable development issues. Educational and methodological materials for teachers of higher pedagogical educational institutions and the system of postgraduate pedagogical education: Handbook]. Kyiv: Pedahohichna dumka, 2015. 120 p. [in Ukrainian].
3. Prohrama dii «Poriadok denniy na 21 stolittia» [Agenda for the 21st century action program]. Kyiv: Intelsfera, 2000. 360 p. [in Ukrainian].
4. Kontseptualni zasady reformuvannya serednoi osvity: Nova ukrainska shkola [Conceptual principles of secondary education reform: New Ukrainian school]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].
5. Pro osvitu: Zakon Ukrainy [On education: Law of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12#Text> [in Ukrainian].
6. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy [On higher education: Law of Ukraine]. URL: <http://fedmet.org/analytics/zakon-ukraini-pro-vishhu-osvitu/> [in Ukrainian].
7. Profesiyniy standart vchytelia zakladu zahalnoi serednoi osvity [Professional standard of a teacher of a general secondary education institution]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profstandart-vchitelya-pochatkovih-klasiv-vchitelya-zakladu-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i-vchitelya-z-pochatkovoyi-osviti> [in Ukrainian].
8. Standarty vyshchoi osvity [Standards of higher education]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti>
9. Standart vyshchoi osvity. Spetsialnist 015 Profesiina osvita mahisterskoho rivnia [Standard of higher education. Specialty 015 Master's level professional education]. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/11/20/015_profesiyna_osvita_mahistr.pdf [in Ukrainian].

10. Stratehiia staloho rozvytku «Ukraina – 2020» [Sustainable development strategy Ukraine – 2020]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> [in Ukrainian].

11. Siaska I. O. Kontsepsiia staloho rozvytku: anotatsiia navchalnoi dystsypliny [The concept of sustainable development: an abstract of the academic discipline]. URL: https://www.rshu.edu.ua/images/vibir_disc/2020_2021/vd_kbzlft_20_21_01.pdf [in Ukrainian].

12. Roadmap for Implementing the Global Action Programme on Education for Sustainable Development UNESCO. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000230514/PDF/230514eng.pdf.multi>